

REACTIE OP

'Neurolaw: de relevantie voor de forensische psychiatrie' en 'Forensisch psychiaters en forensisch psychologen: mind the gap'

Met grote belangstelling heb ik het essay 'Neurolaw: de relevantie voor de forensische psychiatrie' van collega Meynen (2014) gelezen, alsook het commentaar op dit essay door collega Koenraadt (2014).

In het bijzonder wil ik bij het essay van Meynen een aantal fundamentele kanttekeningen plaatsen. In de laatste paragraaf net voor de beschouwing stelt hij de vraag of de neurotechnieken gaan leiden tot een nieuw expertisedomein binnen het strafrecht, naast de psychiater? Of – zo lees ik tussen de regels door – ook wel *zonder* de psychiater of psycholoog? En hij gaat nog een stap verder. Het is aan de juristen om te bepalen welke informatie voor de rechtsvraag die aan de orde is, van belang kan zijn. Of – zo lees ik tussen de regels door – *door wie* en/of *via wie* komen de juristen aan deze informatie? Hierbij stelt hij op het einde van die paragraaf dat het niet noodzakelijk zo hoeft te zijn dat er aan de mening van psychiaters veel waarde zal worden gehecht door de rechters in de toekomst.

Ik ben bezorgd over de weg die Meynen plaveit om 'kapers op de kust' toe te laten. Maar ook wil ik voorkomen dat wij onszelf als forensisch psychiaters en psychologen buiten spel laten zetten. Of hoe naast de vraag die binnen neurolaw speelt, namelijk in hoeverre neurowetenschappen het (straf)recht ondermijnen, ook de door mij geformuleerde vraag hoe en in welke mate neurowetenschappen en andere disciplines – veelal vanaf een grote afstand van de dagelijkse praktijk – de forensisch psychiater en psycholoog zullen ondermijnen.

Daarnaast wil ik ook enkele uitspraken becommentariëren. De veelvoorkomende vraag of verdachten al dan niet een vrije wil hebben en dus al dan niet verantwoordelijk gehouden moeten worden, verdient enige nuancering. Volgens mij houdt deze kwestie niet zoveel collega's bezig. Wel zijn er veel praktijkmensen begaan met het lot van de moeilijk behandelbare (en vaak blijvend delictgevaarlijke) forensisch psychiatrische patiënten, zoals in de longstay-afdelingen. Deze patiënten lijden zelf gigantisch en hebben veel leed veroorzaakt in de maatschappij. De (expliciete) vraag naar toerekeningsvatbaarheid is dan weer een Nederlands gegeven. Deze vraag dient door de gedragsdeskundigen in bijvoorbeeld België en Duitsland niet te worden beantwoord.

De door Burns en Swerdlow (2003) beschreven casus is belangwekkend, maar tevens ook misleidend. Het is een atypisch verhaal van de etiologie en het beloop van grensoverschrijdend seksueel gedrag, waarbij de patiënt werd

geclassificeerd als lijdend aan pedofilie NAO. Deze stoornis ligt niet onmiddellijk voor de hand. Wat deze casus illustreert, is het belang van een grondige neuropsychiatrische evaluatie bij elke patiënt met een seksueel delict en/of een parafilie (Gordon & Grubin 2004). Dit hoort bij elk goed psychiatrisch handelen en heeft volgens mij niet zozeer te maken met neurowetenschappen en -bevindingen.

LITERATUUR

- Burns JM, Swerdlow RH. Right orbitofrontal tumor with pedophilia symptoms and constructional apraxia Arch Neurol 2003; 60: 437-40.
- Goethals KR, Gaertner WJP, Buitelaar JK, van Marle HJC. Targets of violence and psychosocial problems in psychotic offenders detained under the Dutch Entrustment Act. J Forens Psychiatry Psychol 2008; 19: 561-75.
- Gordon H, Grubin D. Psychiatric aspects of the assessment and treatment of sex offenders. Adv Psychiatr Treat 2004; 10: 73-80.
- Koenraadt F. Forensisch psychiaters en forensisch psychologen: mind the gap. Tijdschr Psychiatr 2014; 56: 6057.
- Meynen G. Neurolaw: de relevantie voor de forensische psychiatrie. Tijdschr Psychiatr 2014; 56: 597-604.

AUTEUR

KRIS GOETHALS is forensisch psychiater en A-opleider psychiatrie, GGZ Westelijk Noord-Brabant, Halsteren; tevens directeur Universitair Forensisch Centrum, Universitair Ziekenhuis Antwerpen, Edegem, lid Collaborative Antwerp Psychiatric Research Institute (CAPRI), Universiteit Antwerpen, onderzoekslijn Forensische Psychiatrie, Antwerpen.

CORRESPONDENTIEADRES

Prof. dr. Kris Goethals, GGZ WNB, Gebouw De Schelde (kamer 1207), Hoofdlaan 8, 4661 AA Halsteren.
E-mail: kris.goethals@ggzwnb.nl

Geen strijdige belangen meegedeeld.

TITLE IN ENGLISH

Reaction on 'Neurolaw: its relevance for forensic psychiatry' and 'Forensic psychiatrists and forensic psychologists: mind the gap'

ARTIKEL

Een ander aangehaald symptoom zoals de bevelshallucinaties is interessant, maar minder relevant voor de forensische psychiatrie dan bijvoorbeeld wanen. Hierbij is het uiteraard altijd een probleem om na te gaan of een forensisch psychiatrische patiënt geen informatie achterhoudt of de hulpverlener al dan niet misleidt. Vandaar ook dat het altijd belangrijk is in de forensisch psychiatrische praktijk om begeleidende informatie te geven.

Het commentaar door collega Koenraadt is daarentegen bemoedigend. Hij geeft in de eerste paragraaf al een duidelijk en krachtig signaal, namelijk *'gezien de actualiteit en de relevantie ervan [nl. van neurolaw] voor het terrein van de forensische ggz kunnen de forensisch psychiater en de forensisch psycholoog niet anders dan daarin ten volle te participeren, onder meer door zich daarin nader te specialiseren'*.

Daarnaast slaat Koenraadt de spijker op de kop door de volgende stelling te citeren, namelijk dat neurowetenschappelijke bevindingen steeds beschouwd moeten worden in samenhang met omgevingsfactoren om de (mogelijke) invloed op (delict)gedrag te kunnen bespreken en interpreteren. De sociale context is al erg belangrijk in de reguliere psychiatrie in het algemeen en voor de forensische psychiatrie in het bijzonder. Eerder vonden wij bij een populatie van tbs-gestelden met een psychotische stoornis en bij patiënten met een psychotische stoornis uit de algemene psychiatrie dat mensen uit de directe omgeving van de patiënt potentieel slachtoffer van geweld kunnen worden en dat psychosociale stressfactoren cruciaal zijn bij de risicotaxatie en het risicomanagement van (forensisch) psychiatrische patiënten (Goethals e.a. 2008). Tot besluit stelt Koenraadt dat er gezien de aard en het mogelijk intrusieve karakter van de neurowetenschappelijke bijdragen aandacht voor de ethische implicaties vereist is. Inderdaad, het handelen volgens deontologische spelregels is wezenlijk bij de forensisch psychiater en psycholoog. Een doorsneehulpverlener draagt de ethische principes in de zorg voor patiënten hoog in het vaandel. Disciplines buiten de hulpverlening vinden deze principes veelal niet prioritair in het taxeren, het diagnosticeren en het behandelen van een forensisch psychiatrische patiënt.

Als de vos de passie preekt, boer let op je ganzen!

ANTWOORD

aan Goethals

Collega Goethals dank ik voor zijn interessante commentaar. Ik begrijp dat hij het belangrijk vindt dat psychiaters zich met neurolaw bezighouden, daarin zijn we het eens. Het zal van psychiaters wel energie vergen om hierover *up-to-date* te blijven en de ontwikkelingen mede te kunnen vormgeven. Die inspanningen zijn de moeite waard, zodat psychiaters de rechter goed kunnen voorlichten zonder de waarde van neurotechnieken te overdrijven en zonder mogelijk nuttige technieken en informatie ongebruikt te laten.

Waar ik schrijf dat in de toekomst andere disciplines naast de psychiater de rechter wellicht kunnen gaan voorlichten over neurolawvragen, dan bedoel ik ook primair: *naast*. Op dit moment doet in sommige strafzaken een gedragsneuroloog *pro Justitia* onderzoek. Hoe gaat dat praktisch? De rapporterende psychiater/psycholoog meent op zeker moment gedurende het onderzoek dat ook neurologische evaluatie is aangewezen. Dan dient deze rapporterende gedragsdeskundige een verzoek bij de rechtbank in om ook een gedragsneuroloog te benoemen. Vervolgens wordt via het NRP een gedragsneuroloog benaderd, die dan onderzoek doet (zie ook De Kogel e.a. 2013). Daarbij overlegt de gedragsneuroloog over het advies over de toerekeningsvatbaarheid en eventuele maatregelen met de psychiater/psycholoog. Hier is sprake van een waardevolle vorm van samenwerking die het rechterlijk oordeel ten goede kan komen.

Ook andere (neuro)disciplines zouden in de toekomst op een vergelijkbare manier een bijdrage kunnen leveren aan het beantwoorden van voor rechters relevante (deel)vragen. Mocht voor bepaalde disciplines het huidige professioneel ethische kader hiervoor tekortschieten, dan zal dat vanzelfsprekend consequenties moeten hebben.

Wie kijkt naar de verscheidenheid aan disciplines die de rechter momenteel voorlichten, kan niet menen dat mijn artikel de weg zou 'plaveien' voor andere disciplines. Dan erkent men waarschijnlijk de huidige situatie niet voldoende en overschat men in elk geval de waarde van mijn bijdrage. Er zijn vele typen deskundigen die rechters (kunnen) voorlichten, al dan niet na verzoek hiertoe door de advocaat van een verdachte. Daar verandert mijn bijdrage niets aan.

Wat betreft de unieke en inmiddels beroemde casus van de leraar met 'pedofilie': er zitten vele aspecten aan de casus en er zijn verschillende visies op mogelijk. Zo benadrukt Goethals de rol van de psychiater – en het belang van goede

diagnostiek bij parafilieën. Anderen zullen bijvoorbeeld de rol van de neurochirurg benadrukken. Toch zal het ook Goethals duidelijk zijn dat de casus om andere redenen dan slechts ter illustratie van het belang van goede neuropsychiatrische diagnostiek van parafilieën in de neuro-lawliteratuur zo bekend is geworden.

Dat de sociale context binnen de forensische psychiatrie van cruciaal belang is, zoals Goethals stelt, is evident. Met neurolaw verandert dit niet. Het idee van een brein tegenover een omgeving – in plaats van een continue en wederzijds vormende interactie tussen beide – kom je sowieso steeds minder tegen.

Goethals stelt dat de door mij beschreven bevelshallucinaties die een patiënt wel moet gehoorzamen ‘*interessant*’ zijn, ‘*maar minder relevant voor de forensische psychiatrie dan bijvoorbeeld wanen*’. Ik weet niet precies wat zijn criterium voor relevantie is, mogelijk speelt hierbij de prevalentie een rol. Het is echter duidelijk dat het voorbeeld van de bevelshallucinaties niet is gekozen omdat dit zo vaak zou voorkomen. De reden om dit fenomeen te noemen is dat het, *wanneer* het voorkomt, zo belangrijk voor de toerekeningsvatbaarheid kan zijn *en* omdat het vaststellen ervan in hoge mate steunt op wat verdachte er zelf over zegt. Dat maakt het extra belangrijk of de verdachte ‘naar eer en geweten’ zijn verhaal vertelt. Er is hier moeilijk begeleidende informatie over te verkrijgen.

Wat betreft de relevantie van de vrije wil, waarover Goethals zegt ‘*volgens mij houdt deze kwestie niet zoveel collega’s bezig*’, verwijs ik graag naar Mooij (2012) die schrijft: ‘*Het is evident dat het thema van de wilsvrijheid in de algemene belangstelling staat, zeker met de bloei van de neurowetenschappen, waar beroemde experimenten de feitelijkheid van de wilsvrijheid zouden weerleggen. Dat had zijn invloed op de forensische psychiatrie. Omdat vermindering van toerekeningsvatbaarheid – naar de gangbare strafrechtelijke opvatting – wilsvrijheid inhoudt en daarmee impliciet het begrip wilsvrijheid veronderstelt, hebben forensische psychiaters in toenemende mate moeite met het vellen van een oordeel over de toerekeningsvatbaarheid.*’

Goethals noemt hierbij ook dat ‘*de (expliciete) vraag naar de toerekeningsvatbaarheid... dan weer een Nederlands gegeven*’ is, waarbij hij aantekent: ‘*Deze vraag dient door de gedragsdeskundigen in bijvoorbeeld België en Duitsland niet te worden beantwoord.*’ Mocht hij met deze vaststelling (impliciet) een kanttekening willen plaatsen bij de Nederlandse praktijk waarbij forensisch psychiaters de rechter expliciet over de (mate van) toerekeningsvatbaarheid adviseren, dan vinden wij elkaar hierin (zie Meynen 2013).

LITERATUUR

- Kogel CH de, Haselager P, Jonker C, Leone F, Westgeest L. Beperkingen van neurowetenschap en gedragsgenetica in de rechtspraak. *Nederlands Juristenblad* 2013; 88: 3157-61.
- Meynen G. Moeten psychiaters zich uitspreken over toerekeningsvatbaarheid? *Tijdschr Psychiatr* 2013; 55: 729-31.
- Mooij AWM. De toerekeningsvatbaarheid: hoe verder? *Delikt en Delinkwnt* 2012; 42: 36-53.

AUTEUR

GERBEN MEYENEN is bijzonder hoogleraar Forensische Psychiatrie, Tilburg Law School, Tilburg University, universitair docent faculteit Wijsbegeerte Vrije Universiteit, Amsterdam, en psychiater bij GGZ inGeest, Amsterdam.

CORRESPONDENTIEADRES

Prof. dr. Gerben Meynen, Tilburg Law School, Tilburg University, Prof. Cobbenhagenlaan 221, 5037 DE Tilburg.
E-mail: g.meynen@uvt.nl

VERBETERING

In het oktobernummer is in het essay van Van Wijngaarden-Cremers e.a. ('Een veranderende kijk op psychiatrische stoornissen', pp. 670-9) figuur 2 onjuist weergegeven. De verticale pijlen dienen zowel omhoog als omlaag te wijzen, om de wisselwerking tussen factoren aan te geven. We drukken daarom de verbeterde figuur nog eens af.

FIGUUR 2 Ontwikkeling als een voortdurend interactief proces

